

**Liga Apărării Drepturilor Omului din Moldova –
Asociație obștească, membru ENEMO și FIDH**

Address: MD-2009, 13 V. Alecsandri str., offs. 24-28,
Chisinau, Moldova
Mail address: MD-2068, P.B. 2801, Chisinau-68
Tel/Fax: +373 22/ 280512 / 729352
E-mail: paul-ladom@cni.md
Web: www.lado.ngo.md www.iatp.md/ladom

League for Defence of Human Rights of Moldova

RAPORT III

privind observarea alegerilor în Adunarea populară a UTA “GAGAUZ YERI”

31 MARTIE 2008

Proiectul “Monitorizarea alegerilor în Adunarea populară a UTA GAGAUZ-YERI” este finanțat de Fundația Eurasia – Reprezentanța din R. Moldova, cu surse ale Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenției Suedeze pentru Cooperare și Dezvoltare Internațională (Sida/Asdi), Misiunii OSCE în Moldova și Balkan Trust for Democracy (Trustul Balcanic pentru Democrație).

Realizarea acestui proiect este posibilă datorită sprijinului financiar acordat de poporul American prin Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare internațională (USAID). Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția USAID sau a guvernului american, precum și a altor donatori.

Observarea alegerilor în Adunarea Populară a UTA „Gagauz Yeri”

RAPORT Nr. III

Perioada de monitorizare: 17 -31 martie 2008

Proiectul de observare a alegerilor în Adunarea Populară a UTA „Gagauz Yeri” este parte integră a programului de promovare a alegerilor libere și corecte în autonomia găgăuză implementat de asociația obștească Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM) cu suportul financiar al Fundației Eurasia – Reprezentanța din R. Moldova, cu surse ale Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenției Suedeze pentru Cooperare și Dezvoltare Internațională (Sida/Asdi), Misiunii OSCE în Moldova și Balkan Trust for Democracy (Trustul Balcanic pentru Democrație).

LADOM a prezentat III Rapoarte publice de monitorizare a alegerilor. Prezentul Raport reflectă rezultatele monitorizării efectuate în perioada 17 - 31 martie 2008. Informația a fost colectată prin intermediul a trei observatori pe termen lung în localitățile Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești și a unui coordonator regional în orașul Comrat, de asemenea rapoartele includ și informații colectate prin intermediul a 58 observatori pe termen scurt, acreditați în mod corespunzător de Comisia Electorală Centrală de la Comrat.

Observarea procesului electoral are loc pe baza standardelor și principiilor acceptate la nivel internațional, stipulate în Codul de conduită al observatorului și în Regulamentul Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova (CEC) cu privire la statutul observatorilor (Hot. Nr. 332 din 24.10.2006), precum și a metodologiei utilizate pentru monitorizarea alegerilor, descrisă în Manualul OSCE/ODIHR pentru observarea alegerilor.

Informația prezentată se referă la mai multe aspecte ale procesului electoral, inclusiv la aplicarea legislației electorale de către autoritățile locale, modul de administrare a alegerilor, modul de desfășurare a campaniei electorale, reflectarea campaniei în presă etc.

REZUMAT ȘI CONCLUZII

Comisia Electorală Centrală s-a arătat deschisă pentru colaborare cu organizațiile neguvernamentale calificate din Moldova. Organizarea și desfășurarea alegerilor în Adunarea Populară a Găgăuziei s-a desfășurat, cu anumite excepții, în conformitate cu legislația în vigoare a UTA Găgăuzia datorită competenței și transparenței membrilor CEC.

La turul II de scrutin al alegerilor în Adunarea Populară a UTA Găgăuzia, care s-a desfășurat la 30 martie 2008, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM) a delegat 58 de observatori naționali independenți la cele 32 secții de votare. Voluntarii LADOM au observat integral procesul de votare la secțiile respective și au informat Biroul central LADOM privind modul de desfășurare a scrutinului. Rezultatele finale primite de la secțiile de votare în baza copiilor proceselor verbale legalizate LADOM au permis efectuarea și de această dată a unei Numărători rapide a voturilor.

În lipsa unei campanii electorale adecvate, în general, procesul de votare în ziua alegerilor s-a desfășurat în conformitate cu prevederile Codului Electoral al R.M, a Legii cu privire la alegerile în Adunarea Populară a Găgăuziei și a principiilor pentru alegeri libere și corecte.

Totodată, observatorii LADOM au sesizat unele aspecte negative devenite tradiționale în Moldova, care nu au influențat integritatea procesului electoral:

similar scrutinului din 16 martie 2008 la aceste alegeri s-au repetat nereguli ca de exemplu unele abateri ușoare a legislației găgăuze de la prevederile Codului Electoral al R. Moldova; actualizarea listelor electorale rămâne a fi o problemă pentru organizarea unui proces electoral transparent și echitabil; deschiderea cu întârzieri ne semnificative a unor secții de votare; intrarea nemotivată în cabinele pentru vot secret a câte 2 persoane; persistă fenomenul aflării îndelungate în secțiile de votare a unor persoane neautorizate; campanii „organizate” de a vota conform sintagmei „la locul aflării”, de regulă la domiciliu;

La secțiile de votare a dominat o atmosferă liberă, alegătorii nefiind împiedicați să-și exercite dreptul la vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

CONSTATĂRI

1. Cadrul legislativ

Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă, avînd un Statut special, care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova. Unitatea Teritorial-Autonomă Găgăuză (UTA Gagauz-Yeri) este recunoscută și există de jure și de facto în baza Legii Republicii Moldova privind statutul special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) Nr.344-XIII din 23.12.1994. Această Lege (art.1 al.1) prevede că Găgăuzia, ca unitate teritorială autonomă, este parte componentă a Republicii Moldova, fiind administrată în temeiul Constituției Republicii Moldova (Art. 111) și actelor normative ale Adunării Populare (Halc Toplusu) a Găgăuziei, care nu vin în contradicție cu Constituția și legislația Republicii Moldova (art.2); UTA Gagauz-Yeri soluționează de sinestătător, în limitele competenței sale, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural. Pe teritoriul UTA Gagauz-Yeri sunt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova. În UTA Gagauz-Yeri activează organe reprezentative și executive potrivit legii. Limbile oficiale în această regiune, potrivit art.3 al.1 sunt limbile moldovenească, găgăuză și rusa. De asemenea, Găgăuzia își are simbolică sa, care se folosește deopotrivă cu simbolică de stat a Republicii Moldova. Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei prevede că Adunarea Populară a Găgăuziei adoptă legi a căror executare este obligatorie pe teritoriul Găgăuziei, inclusiv fixarea, organizarea și desfășurarea alegerilor. Pe de altă parte, conform articolului 60 al Constituției Republicii Moldova: „Parlamentul Republicii Moldova este organul reprezentativ suprem și unica autoritate legislativă a statului”, ceea ce denotă statutul juridic contradictoriu al legilor adoptate de Adunarea Populară a Găgăuziei.

Al doilea tur de scrutin al alegerilor în Adunarea Populară a Găgăuziei s-a desfășurat în baza Legii cu privire la alegerile în Adunarea Populară a Găgăuziei, adoptată la 15 ianuarie 1998, fiind operate modificări la 30 decembrie 2007. Cu toate modificările operate, legislația electorală nu redă toate aspectele procesului electoral. Și aceasta din cauza că membrii CEC activează temporar, adică, doar pentru perioada alegerilor, respectiv, persoanele antrenate direct în procesul legislativ electoral nu înaintează nici o inițiativă de modificare a legislației.

2. Comisia Electorală Centrală (CEC)

Comisia Electorală Centrală a fost constituită prin Hotărîrea Adunării Populare a UTA Gagauz-Yeri nr. XXXIV/III din 09.01.2008, în conformitate cu Art. 19 a Legii privind alegerile în Adunarea Populară a Găgăuziei. Adunarea Populară, Comitetul Executiv și instanța judecătorească a Găgăuziei au înaintat cîte 3 candidaturi pentru calitatea de membru a CEC. Competența CEC este limitată la perioada desemnată pentru desfășurarea campaniei electorale respective. CEC este organ de stat împuternicit cu organizarea și desfășurarea alegerilor. CEC are personalitate juridică, posedă buget, cont bancar și ștampilă proprie (Art. 19 (4)).

Pentru evitarea eventualelor manipulări, la 25 martie CEC a Găgăuziei a adoptat o decizie privind aplicarea în cel de-al doilea tur de scrutin a ștampilei

de control pe versoul buletinelor de vot de două ori. Prima oară ștampila a fost aplicată pe versoul buletinului înainte de intrarea alegătorului în cabina de vot secret. A doua oară ștampila a fost aplicată pe verso după ieșirea alegătorului din cabina de vot cu buletinul completat, înaintea introducerii acestuia în urnă.

3. Administrarea alegerilor

Organizarea și desfășurarea alegerilor în Adunarea Populară a Găgăuziei s-a desfășurat în conformitate cu legislația în vigoare a UTA Găgăuzia.

Astfel, în cursa electorală au participat 22 de candidați declarați independenți și 12 reprezentând partide politice.

Au fost deschise 32 secții de votare, care au întrunit elementele ce ar asigura secretul votului și libera exprimare a opțiunilor electoratului. Ca și în primul tur al alegerilor, unele secții de votare au fost puțin încăpătoare, iar urnele de vot erau imaculate de transparente, astfel că era pus în pericol secretul votului.

4. Campania electorală

Soluționarea parțială a problemei surselor de finanțare a fost urmată de noi tensiuni în relația dintre autoritățile centrale și cele locale în contextul ajutoarelor umanitare oferite de Rusia.

Cu toate că în perioada campaniei electorale din primul tur al alegerilor din Găgăuzia, autoritățile de la Chișinău au refuzat de a distribui ajutoare umanitare oferite de Federația Rusă pentru găgăuzi, în perioada dintre campanii acest ajutor material a fost transportat în autonomia Găgăuză, iar executivul de la Comrat a expediat Federației Ruse telegrame de mulțumire.

Observatorii LADOM au sesizat că în campania electorală în unele localități se efectuau reparații spontane de drumuri și căi de acces.

Publicația de la Chișinău “Moldavskie Vedomosti” a efectuat investigații la acest subiect privind finanțarea din bugetul de stat a R. Moldova a reparației unor drumuri locale, înaintând presupuneri că s-ar face în scopuri electorale. În articolul „Încă odată despre metodele electorale în Găgăuzia” Moldavskie Vedomosti citează o indicație a prim-ministru, Vasile Tarlev, cu numărul 0913-223 din 20 februarie 2008, către Ministerul Transportului și Gospodăriei Drumurilor, în conformitate cu care, la cererea unor deputați din Adunarea Populară a Autonomiei Găgăuze, au fost alocate mijloace financiare pentru repararea în așa numita „variantă albă” a 18 kilometri de drumuri locale și străzi din localitățile care au votat pentru candidatul susținut de puterea centrală.

Concurenții electorali au avut acces la Posturile publice de radio și televiziune locale. Candidații din partea grupurilor politice menționate se bucură de sprijinul mass-media pe care le controlează.

În ședința publică din 18 martie 2008, CCA a adoptat o decizie prin care a recomandat tuturor radiodifuzorilor și distribuitorilor de servicii să respecte cu strictețe prevederile legilor și actelor normative ce vizează activitatea instituțiilor

audiovizuale în perioada campaniilor electorale: Codul audiovizualului, Codul electoral, Concepția de reflectare a campaniei electorale pentru alegerile în Adunarea Populară a UTA Găgăuzia din 2008 de către instituțiile audiovizualului.

Dreptul survine după ce CCA a fost sesizat de mai multe persoane despre cazul înregistrat la 13.03.2008 în or. Comrat. Astfel, la ora 20 și 15 min., în rețeaua de cablu a studioului „Eni Ildîz” (întreprinderea fondatoare „Media PS Grup” SRL) retransmiterea programelor Companiei Publice “Găgăuziia Radio Televizionu” a fost înlocuită cu imprimarea congresului preelectoral al mișcării „Единая Гагаузия”, încălcându-se legislația în vigoare. Incidentul s-a produs în zenitul campaniei electorale și prin intervenția sa studioul TV prin cablu „Eni Ildîz” s-a implicat ilegal în agitația electorală, încălcând prevederile „Concepției de reflectare a campaniei electorale pentru alegerile în Adunarea Populară a UTA Găgăuzia din martie 2008 de către instituțiile audiovizualului”.

Reprezentanții studioului nominalizat au depus o explicație din care reiese că această întrerupere s-a produs în mod automat, semnalul canalului “Găgăuziia Radio Televizionu” fiind înlocuit cu cel al canalului TV „Eni Ai”.

Totodată, ziarele locale controlate de partidul de guvernământ au anunțat cifre aproximative referitor la rezultatele primului tur al alegerilor din autonomia găgăuză, astfel, în loc de 3 locuri în Adunarea Populară, acestea au anunțat că PCRM ar fi câștigat 7 locuri din 18 candidați aleși în primul tur de scrutin, probabil pentru a convinge electoratul că Partidul Comuniștilor va câștiga și în al doilea tur, încurajându-l, astfel, să voteze pentru PCRM.

5. Ziua votării

LADOM a delegat 58 de observatori la cele 32 secții de votare. (Rezultate în Anexa 1, 2, 3).

Printre neregulile ne semnificative, care, în opinia observatorilor, nu are impact asupra rezultatelor alegerilor, sunt:

- în cabinetele de vot secret intrau câte 2 persoane, de regulă persoane în etate;
- au fost semnalate cazuri de agitație electorală în ziua votării;
- eliberarea buletinelor de vot la prezentare actelor de identitate cu termen expirat etc.

Ținând cont de observările efectuate și îngrijorările exprimate, grupul de lucru responsabil de implementarea proiectului “Monitorizarea procesului electoral” va elabora recomandări privitor la îmbunătățirea legislației electorale a Găgăuziei, ajustarea acesteia la prevederile Codului Electoral al Republicii Moldova și a Principiilor OSCE privind organizarea de alegeri libere și corecte.